

Факултет Филолошки

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких наука

Број захтева: .

Датум: .

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст.5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Митски елементи у српској прози XX века (Растко Петровић, Момчило Анастасијевић и Слободан Џунић)

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ: .

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ: .

1. Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Ана (Мирослав) Марковић

2. Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. Година дипломирања: 2001

4. Назив магистарске тезе кандидата: Митско у романима Слободана Џунића

5. Назив факултета на коме је магистарска теза одбрањена: Филолошки факултет Универзитета у Београду

6. Година одбране магистарске тезе: 2009

Обавештавамо Вас да је Наставно-научно веће Филолошког факултета

На седници одржаној 30. 6. 2010. размотрило предложену тему и закључило да је тема
подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Слободан Грубачић

Прилог: 1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем.
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

Бр. 1640/1

07 JUL 2010

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће на седници одржаној 30. јуна 2010. године, донело је

ОДЛУКУ

Прихвата се с позитивном оценом извештај Комисије за одобрење теме за израду докторске дисертације коју је мр Ана Марковић пријавила под насловом: "Митски елементи у српској прози XX века (Растко Петровић, Момчило Настасијевић и Слободан Џунић".

За ментора је изабран др Радовоје Микић, ред. проф.

Доставити:

- Именованом-ој,
- Ментору,
- Одсеку за опште и правне послове,
- Архиви.

ДЕКАН
ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА

Проф. др Слободан Грубачић

Наставно – научном већу Филолошког факултета

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ПРИМЉЕНО:			
Орг. јед.	Број	23 JUN 2010	Прилог
		358/1	Вредност

Предмет: Извештај Комисије за одобрење теме за израду докторске дисертације коју је мр Ана Марковић пријавила под насловом „Митски елементи у српској прози XX века (Растко Петровић, Момчило Настасијевић и Слободан Џунић)“.

У изучавању српске књижевности XX века веома важно место има и бављење митским обрасцима у градњи слике света. Примера ради, проучаваоци и поезије и прозе Момчила Настасијевића су велику пажњу поклањали оним аспектима слике света у делима овог необично значајног писца који су указивали на важну улогу древне културе у обликовању дубљих семантичких слојева. Захваљујући тако усмереним истраживањима, дошло се у прилику да се оно што садрже Настасијевићеве есеји, а што имплицитно упућује на присуство митских елемената, сагледа као веома важан аспект поетике и Настасијевићеве поезије и Настасијевићеве прозе. Исто тако, и Растко Петровић је у есејима говорио о потреби да се простор за важне иновације потражи у активирању дубљих слојева старе словенске културе. Он је читав програм активирања тих слојева програмски изложио у есеју „Младићство народног генија“, показујући и на тај начин да је у дубљем сагласју са оним авангардним писцима и уметницима који су у трагање за новим изражајним могућностима кретали враћајући се уназад.

Мора се истаћи важна околност да су и неке од старијих стилских формација (романтизам, нпр.) у мањој или већој мери и саме биле отворене за елементе мита. Један од оних проучавалаца књижевности који су велику пажњу посвећивали уделу мита у обликовању семантике књижевног текста био је и Нортроп Фрај. У књизи „Анатомија критике“ (али и у књизи „Песничка митологија“ подједнако) Фрај је удео митских елемената у структури књижевног текста сматрао нечим без чега се не може на прави начин тумачити слика света. С друге стране, Елеазар Мелетински је у књизи „Поетика мита“ изложио у врло систематичном облику проблем тзв. митологизма модерне књижевности и културе. Основна намера Мелетинског је била да на репрезентативним примерима покаже како се модерна култура није одвојила од мита и како се мит, често преображен, појављује као конститутивни елемент најбољих дела модерне књижевности. Једном речи, и Фрај и Мелетински заступају став да у дубљим слојевима модерне културе моделативна улога митских елемената не само што није сасвим ослабила већ као да је, парадоксално, добила нову снагу.

У новије време са појачаним интересовањем за различите видове интертекстуалности, расте и потреба да се, све систематичније, испитује и присуство митских елемената у делима модерних писаца. А пошто и неки од највећих модерних писаца (Џојс, Томас Ман, нпр.) сугеришу потребу да се поједини аспекти њихових дела посматрају и на подлози коју обликују одређени митови, било је логично што су проучаваоци књижевности не само због њих већ и због тумачења дела неких других писаца све отвореније посезали за читањем

дела модерне књижевности у контексту који образује митологија. На интересовање за удео митологије у обликовању важних смерова модерне културе утицала је свакако и популарност коју је стекао онај смер етнолошко – антрополошких истраживања који оличава Клод Леви Строс. На тај начин су створене претпоставке да се и књижевност почне све отвореније да посматра као један од облика човекове симболичке делатности у коме древни механизми имају важну улогу. С преображајем који је српска наука о књижевности доживела током последњих година и деценија и код нас се све наглашеније исказују настојања да се књижевност повезује са старијим слојевима културе.

Мр Ана Марковић (Крушевац, 1.VIII 1973) је, радећи магистарски рад „Митско у романима Слободана Џунића“ и у радовима који су објављени након израде магистарског рада („Поступак митологизма у књижевности“, „Фолкорно-митска семантика у романима Слободана Џунића“, „Поетика митологизације у делу Слободана Џунића“, објављеним у часописима „Књижевност и језик“, „Повеља“ и „Траг“), показала да је феномен митског у модерној књижевности средишња област њених истраживања. Иако је овом феномену приступала из сасвим конкретног угла, бавећи се прозом Слободана Џунића, мр Ана Марковић је показала да је сасвим добро упућена и у књижевно-теоријску проблематику и у поступак повезивања књижевно-теоријских сазнања са конкретним књижевним појавама. Нема сумње да је и само дело Слободана Џунића, препуно фолклорно-митолошких „позајмица“, било подесно да се разраде елементи једног целовитог истраживачког приступа. Отуда је и логично што се мр Ана Марковић одлучила да стечена књижевно-теоријска знања и аналитичку вештину стави пред далеко сложенији задатак, задатак тумачења митских елемената у српској прози XX века. Одлучивши да у средиште свог интересовања стави прозу Растка Петровића, Момчила Настасијевића и Слободана Џунића, мр Ана Марковић не скрива да јој је циљ да, пишући о писцима који су већ одавно стекли позицију класика српске књижевности (Растко Петровић и Момчило Настасијевић) и писцу који још нема такав статус али је у другој половини XX века изузетна појава (Слободан Џунић), дође у прилику да, на једној страни, покаже шта до сада није узето у обзир, и да, на другој страни, покаже шта учвршћује њено уверење да је Слободан Џунић писац са веома значајном улогом у српској књижевности друге половине XX века.

Указујући на основни правац својих истраживачких напора, а они ће се тицати настојања да се систематски испита однос између фолклорно-митолошких образаца и модернистичких књижевних стремљења, мр Ана Марковић не скрива да ће њен рад имати и књижевно-историјски аспект, да ће се, другим речима, она бавити и питањима крупних промена које су српску књижевност захватиле двадесетих година XX века и чињеницом да се рефлексивних промена могу видети и у касније насталим књижевним делима. Овај аспект њеног рада је важан и због тога што су и Растко Петровић и Момчило Настасијевић писци који су вршили велики и врло видљив утицај на низ писаца али и због тога што у српској књижевности још од романтизма постоји наглашена веза између књижевности и најшире схваћене народне културе. Та веза је посебно важну улогу имала педесетих година XX века и захваљујући њој је и дошло до увођења једног особеног обрасца модерног књижевног говора. За тај образац модерног књижевног говора је од посебног значаја поезија Васка Попе која је, у основи, грађена на поетичким претпоставкама које је још двадесетих година прошлог века формулисао Растко Петровић а настојао

практично да реализује Момчило Настасијевић, уводећи у своју поезију и прозу поступак апстраховања, удаљавања од емпиријске слике света и њених претпоставки. И када су најпре Зоран Мишић, тумачећи поезију Васка Попе, а потом Новица Петковић, тумачећи поезију Момчила Настасијевића, показали да херметички песнички израз настаје и тако што се митске слике уводе у особени језички образац који пригушује семантички слој.

Оно што је, дакле, у српској књижевности започело у првим деценијама XX века постало је касније нека врста средишњег тока и омогућило је песницима и прозним писцима да, идући за новинама, допру до онога што је првобитно, онога што је сачувано у најстаријим слојевима наше културе. Због тога мр Ана Марковић и мисли да ће кроз анализу дела тројице веома важних писаца моћи да укаже и на раноликост начина увођења митолошког градива у књижевни текст. То је и разлог што она истиче да је Момчило Настасијевић ка митском ишао преуређујући сам језички израз, градећи и један особен тип композиције лирског говора и једну особену синтаксу у својој прози. Исто тако, за Растка Петровића се може рећи да се врло рано окренуо словенској митологији и да је у њеним најстаријим слојевима настојао да пронађе елементе који ће му помоћи да изгради један чудесни књижевни свет, као што је Слободан Џунић, шездесетих и седамдесетих година XX века, у своје романе увео дијалекатски говор који му је омогућио „силазак“ до једног врло старог погледа на свет, погледа који у себи садржи митолошку интерпретацију многих појава. А пошто је реч о писцима са врло сложеним и богатим опусима (а опуси Растка Петровића и Момчила Настасијевића су сложени и са аспекта књижевних родова и врста), мр Ана Марковић је одлучила да за предмет своје докторске дисертације узме само прозу Растка Петровића (роман „Бурлеска господина Перуна бога грома“ и приповетку „Пустињак и меденица“), прозу Момчила Настасијевића (књиге приповедака „Тамни вилајет“ и „Хроника моје вароши“) и роман „Медовина“ Слободана Џунића, уверена да ће јој то бити сасвим довољан оквир за анализу чији је основни циљ да покаже специфичност поступка „митологизма“ у српској књижевности.

Кад је реч о тумачењу дела Растка Петровића, мр Ана Марковић сматра да је од посебног значаја чињеница да се овај писац служи елементима врло старих словенских веровања и митова и да је због тога неопходно да се кроз анализу, примера ради, „Бурлеске господина Перуна бога грома“ узме у обзир баш та потреба да се одређени митолошки садржаји, захваћени из врло старих извора, повежу са збивањима у каснијим временима. А то значи да би се кроз тумачење инсистирало на нескривеном динамизму Петровићеве концепције митологизације књижевности, пошто је овај писац желео да на сасвим посебан начин успостави везу између „текста културе“ и књижевног текста који сам обликује. А то значи да ће у интерпретацији Петровићеве прозе мр Ана Марковић морати да користи тзв. семантичко-палеоонтолошку анализу, пошто је њен циљ везан за настојање да се покаже како се текст древне културе повезује са авангардним књижевним поступцима које је Растко Петровић примењивао у обликовању „Бурлеске господина Перуна бога грома“. И тек су нека новија тумачења овог Петровићевог дела кренула у том правцу али нису донела потпуније осветљавање потребе овог писца да у наративној форми приступи реконструкцији архаичне културе и њених основних елемената. Уводећи у видокруг свог приповедача човека који још живо и непосредно општи са боговима, Растко Петровић припрема подлогу на којој ће се појавити и паганска култура и њена интерпретација односа човека и света, једнако као што

ће овај писац настојати да наративно осветли и културу човека који припада хришћанству и који из позиције хришћанства тумачи ствари и појаве у свету. А посебно важну улогу има чињеница да ова три слоја у тексту словенске културе Растко Петровић повезује са погледом на свет човека модерног доба. И тек се динамика и противуречности у том погледу могу видети као прави разлози за кретање уназад, за активирањем врло сложене културно- историјске вертикале у књижевном тексту.

Ако је Растко Петровић за елементима мита посезао активирајући дијахрони аспект, пошто му је циљ и био да покаже како врло стари слојеви словенске културе у себи садрже представу о старим временима као временима снаге, напона, потенције, виталности и како се та представа у модерном добу губи, тачније бива замењена неком врстом представе о модерном добу као времену болести, декаденције, смрти (што је елемент који се јавља у низу авангардних покрета и школа као основа њиховог погледа на свет), онда је то јасан знак да Петровићев поступак митологизма има дубљи смисао и да је он директно стављен у функцију обликовања једног особеног погледа на свет. Погледа на свет који је чврсто повезан и са историјском подлогом (кризом система вредности коју је донео Први светски рат, посебно кризом хуманистичког потенцијала модерне културе о којој је говорио и Милош Црњански али и неки други писци), али који се мора посматрати и у светлу поетичких претпоставки на којима је изграђен један део авангардне уметности и књижевности. Тако се поступак митологизације у прози Растка Петровића види у једној новој светлости и тако се поетика једног писца повезује са ширим контекстом идеја које су обележиле српски књижевни живот двадесетих година XX века. А тако се, истовремено, долази у прилику да се представа о авангардној књижевности употпуни једним важним новим сазнањем – авангарда није била заснована само на трагању за новом формом већ и на настојањима да се књижевни текст повеже са светом идеја и да се, посредно, претвори у средство за мотивацију дубоких промена у систему културе. Сам Растко Петровић је дао више него убедљив доказ да је поступак митологизације у његовом делу израз једног новог духовног хоризонта који је успостављен на рушевинама традиционалне културе.

Момчило Настасијевић је у већ постојећим тумачењима приказан као писац који у своју прозу не уводи непосредно митолошке елементе. Отуда се у његовим приповеткама не могу срести митолошка бића али се пажљивом анализом у њиховим дубљим слојевима могу пронаћи стилизоване легенде и предања, једнако као што нас већ сам језик којим Настасијевић приповеда нужно усмерава ка једној старој култури. У српској књижевности XX века нема писца који је ефектније од Момчила Настасијевића умео да користи стилске слојеве велике старине. Нема сумње да језик којим се Момчило Настасијевић служи у својим приповеткама треба посматрати као средство којим овај писац стиже до могућности да у своје приповетке угради врло сложени интертекст који обликују врло стари слојеви нашег фолклора. Настасијевић је, сасвим независно од онога што је Растко Петровић настојао да оствари, кроз употребу елемената народних веровања желео да допре до могућности заснивања једног алузивног простора у ткиву својих приповедака, простора у коме сваки елемент, свака иманована ствар упућује на представу о свету зачудног, свету у коме се емпиријски заснована логика укршта са једном имплицитно митолошки кодираним интерпретацијом свих ствари и појава. Кад се пажљивије погледају неке приповетке Момчила Настасијевића, посебно оне које су му прибавиле

глас необичног приповедача, лако се открива да су оне прожете оном митолошком интерпретацијом ствари и појава која се заснива на дејству бинарних опозиција. Мр Ана Марковић ће отуда и имати задатак да покаже како у приповеткама овог писца можемо да пратимо поступак доследног развијања елемената фантастике кроз вешту примену управо бинарних опозиција из старе српске митологије. Полазећи од резултата које су у тумачењу те митологије остварили Веселин Чајкановић и други проучаваоци, мр Ана Марковић ће доћи у прилику да види колико је, примера ради, приповетка „Запис о даровима моје рођаке Марије“ густо премрежена митолошким појединостима.

Наравно, у тумачењу одлика Настасијевићевих приповедака важну улогу мора добити и чисто наратолошки аспект, будући да је реч о писцу који је на врло особен начин користио и позицију приповедача и заснивање различитих наративних равни које су понекад у врло сложенем односу. А сама чињеница да је фабула у Настасијевићевим приповеткама понекад заснована на елементима који „вуку“ ка скривеном смислу самих догађаја указује и на потребу да се наративна техника коју овај писац користи посматра као део једног врло сложеног обрасца приповедања. Отуда је и било могуће да приповедач врло често буде онај ко има „тајна знања“ и зато једини и може да нас уведе у разумевање смисла самих догађаја. А пошто ти догађаји кроз себе преламају једну дубљу стварност садржану у легендама и предањима, приповедач њихово тумачење и не може да оствари користећи емпиријски конципирану логику, већ мора да активира алегоријско-симболичку перспективу која се све време наслућује, чије се дејство готово подразумева али никад непосредно не имплицира. А та „покретачка прасила“ која се оглашава кроз поступке Настасијевићевих јунака и која показује да они нису у власти само овоземаљских сила онај је елемент из којег се рађа особен тип фантастике у прози овог писца. А Настасијевићева фантастика ће кроз тумачење мр Ане Марковић бити сагледана у једном новом светлу.

Иако је Слободан Џунић писац врло сложеног опуса (чини га 18 књига приповедака и романа), он још није добио право место у српској књижевности друге половине XX века. Могуће је за изостанак адекватне критичке рецепције пронаћи више разлога али је онај најважнији свакако садржан у чињеници да је реч о писцу који је пре латиноамеричких писаца створио своју варијанту магијског реализма. Наиме, полазећи од, у основи, реалистички конципираног просторно-временског оквира слике света, овај писац постепено у своје приповетке и романе уводи врло необичне јунаке и догађаје који се одвијају „из сунчеве стране“, у свету коме доминантно обележје даје митска димензија. А кад се још узме у обзир чињеница да Џунићеви приповедачи и сами истичу да говорећи о конкретним збивањима они настоје да виде оно што постоји „одувек и као заувек“, долази се у прилику да се његова проза посматра у светлу сасвим особене поетике, поетике у којој средишње место има митолошка димензија слике света. Нема сумње да је роман „Медовина“ једно од најбољих дела Слободана Џунића. Причајући о томе како је бог одлучио да сиђе међу људе и да непосредно види како се они односе и једни према другима и према другим његовим творевинама, Џунић читаоцу пружа прилику да види како се на етичку димензију слике света може бацити сасвим необично светло. Видећи у људској природи много онога што је негативно, што се појавило мимо воље врховног творца, Џунићев приповедач и не крије да му је циљ да, спајајући пагански и хришћански модел слике света, укаже на дубоку кризу саме основе живота. То је и разлог што догађаји о којима се говори у роману „Медовина“ имају и дубље

значење, што они могу бити виђени и као инструмент којим се из историјског времена силази у оно што је било на почетку.

А то значи да се и проза Слободана Џунића мора видети у једном ширем контексту, што се и она мора тумачити на врло сложеној цитатној основи. А тумачење прозе и Растка Петровића и Момчила Настасијевића и Слободана Џунића има за циљ да укаже на различите видове укључивања елемената мита у књижевни текст, пошто мр Ана Марковић сматра да је српска књижевност XX века дубоко прожета елементима преузетим из мита, елементима који омогућавају да књижевни текст у себе „упије“ елементе једног врло сложеног контекста. Указујући на митску димензију тог контекста, мр Ана Марковић је дубоко убеђена да ће доћи у прилику не само да осветли важне црте опуса тројице писаца већ да ће кроз тумачење њихових дела стићи и до важних поетичких карактеристика српске књижевности XX века. Због тога и предлажемо Наставно-научном већу Филолошког факултета да мр Ани Марковић одобри израду докторске дисертације на тему „Митски елементи у српској прози XX века (Растко Петровић, Момчило Настасијевић и Слободан Џунић)“. За руководиоца приликом израде докторске дисертације предлажемо проф. др Радивоја Микића.

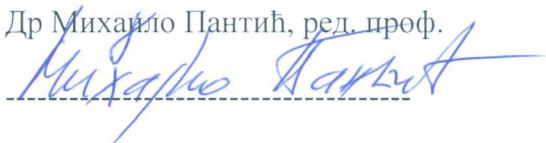
Београд, 2. VI 2010. г.

К о м и с и ј а:

Др Радивоје Микић, ред. проф.

Др Михаило Пантић, ред. проф.

Др Бојан Јовановић, научни саветник

